

Johann Georg Trendelenburg

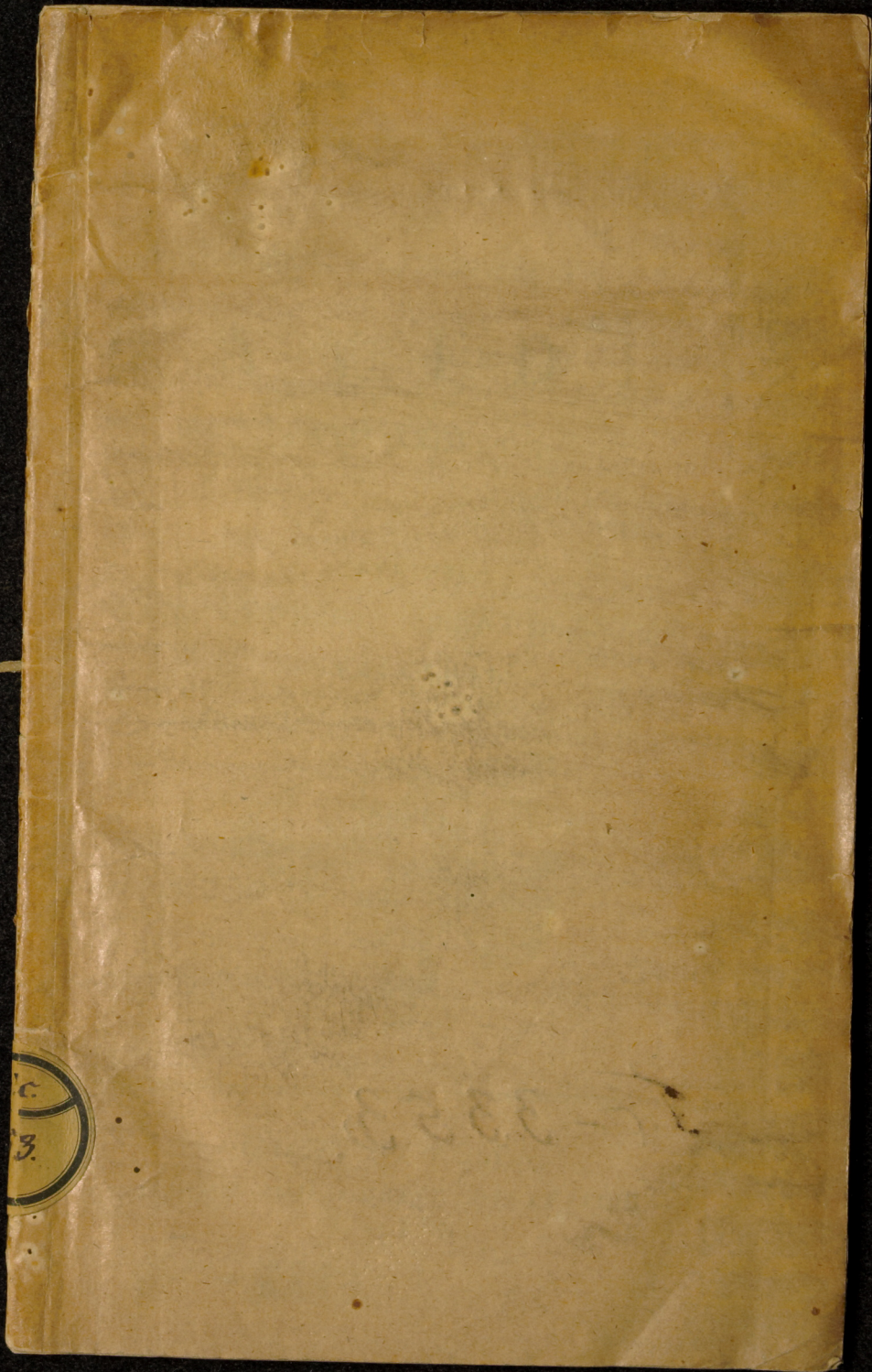
Commentatio in Verba Novissima Davidis 2 Sam. XXIII. 1-7

Goettingae: Litteris Joh. Christ. Dieterich, 1779

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1045829218>

Druck Freier Zugang

C
3.

F. c. - 3353.

Præsentat. h. d. Schæni 1779.

COMMENTATIO

IN

VERBA NOVISSIMA

DAVIDIS

2 SAM. XXIII. 1-7.

AVCTORE

IOAN. GEORGIO TRENDELENBURG.

LVBECENSI.

GOETTINGÆ,

Litteris IOH. CHRIST. DIETERICH

1 7 7 9.

8c-8333.

Handwritten text at the top of the page, possibly a date or reference number.

Faint, mirrored text visible through the paper, likely bleed-through from the reverse side. The text is mostly illegible but appears to contain several lines of a document.

Handwritten number '10-222' in the bottom right corner of the page.

Egregium illud carmen, quod nomine verborum Davidis novissimorum vulgo insignitur, tantis videtur difficultatibus obfufum esse, ut inter difficillima totius V. T. loca numerari suo quodam jure mereatur. Quod quamquam omnes, qui de his rebus iudicare posse sibi videntur, uno quasi ore testantur, *) tamen perexigua modo aut fere nulla Virorum doctorum in carmine isto interpretando opera est collocata. Etenim praeter eos, quibus omnem codicem sacrum illustrare propositum erat, pauci tantum praecipuam ac singularem operam huic carmini explicando adhibuerunt, et nostris temporibus nemo, quantum nobis quidem notum est, nisi cel. PFEIFFERVS. **)

A 2

Quum

*) LOWTH in *Poës. sacra Hebr.* ubi de Poësi prophetica *לְבַרְיָא* loquitur, affirmat, difficilem et impeditam huius carminis esse interpretationem. Quod et testatur in notis ad hunc locum ill. MICHAELIS, cujus, ab ore me pependisse, quoad vixero, gratus profiteri non desinam.

**) *Versuche einer Erklärung der so genannten letzten Worte Davids 2 B. Sam. XXII. 1-7. von M. AVGVST*

FRIE-

Quum igitur qui ad carmen hocce melius intelligendum aliquid afferre student, non male videntur operam suam collocasse, neque ego quidem reprehendus videbor, si quidquid interpretationi difficilis huius poematis inservire posse putem, exponam. Quamquam enim omnibus, quibus carmen hocce confertum est, obvenire difficultatibus ne sperare quidem poteram, tamen tantam lucem ex varietate lectionis, apud Alexandrinos, qui pro מוֹשֶׁל videntur מִשָּׁל legisse, huic carmini affundi posse putabam, ut, etiam aliis rationem meam proponere, mecum constituerem. Quod quum, nisi omnem hujus carminis naturam exponendo, fieri non possit, brevibus singula attingens, difficultates, quantum quidem in me positum erit, tollere et quid ad sensum illius constituendum facere mihi videatur, explicare studebo. Inscribitur autem illud:

ואלה דברי רוד האחרנים

Quae quidem verba vetustiorum interpretes nonnullos, ut ultimum hunc a Davide prolatum sermonem putarent, adduxerunt. Propter magnum autem, qui ex eo elucescit, ingenii vigorem non posse hoc carmen a Davide morti vicino proficisci quum bene intelligerent recentiores fere quique, omnes fere in eam partem abierunt, ut e posteriori-

FRIEDRICH PFEIFFER, öffentl. außerordentl. Lehrer der Weltweisheit und Bibliothecario zu Erlangen. Frankfurt und Leipzig, 1774. 8. Post Vitringam primus, quantum equidem novi, qui ex inscripto huic carmini interpretando operam dederit.

terioribus Davidis carminibus, quod scilicet proveciori aetate composuerit, esse arbitrentur. אחרון vero non necessario designare *postremum*, *ultimum*, sed respectu *prioris* cujusdam rei, *posterius*, inficiari sane potest nemo. Neque ה demonstrativum voci אחרנים praefixum nos morari debet. Quanquam enim plerumque in sermone definito adhibetur et idem fere valet, quod apud Graecos et Germanos articulus praepositivus, tamen, etiam si sermo definitus non sit, locum nonnunquam habet. Exemplum huius rei insigne est Gen. XIV. 13. ubi הפליש non esse potest *ὁ σωθεὶς* sed, ut recte verterunt Alexandrini, τῶν ἀνασωθέντων τις, *unus ex servatis*. Eodem prorsus modo רברי דור האחרנים esset, unum ex posterioribus carminibus Davidis. Nam vocem רברים de carminibus et poematibus Hebraeis valde sollempnem esse, recte monuit cel. PFEIFFERVS. Saepius enim occurrit formula השירה רברי ut, 2 Sam. XXII. 1. Deut. XXXI. 30. Pf. CXXXVII. 3. Quod quidem hebraicae linguae cum aliis Syr. Chald. atque adeo cum graeca commune est, in qua non modo ἔπη *carmen* denotant, sed etiam λόγοι e. g. Pind. Pyth. E. 63. Carmen autem ipsum orditur sic:

נאם דור בן ישי
 ונאם הגבר הקם על
 משיח אלהי יעקב
 ונעים ומיררת ישראל

נאם vox est solemnior, quae in sermonibus divinitus inflatis plerumque adhibetur. Cujus quidem rei docu-

mentum non modo illud est, quod Prophetarum vaticiniis hanc vocem semper fere praefixam videamus, sed usum illius extra omne dubium ponit locus plane classicus Jer. XXIII. 31. ubi de falsis prophetis, qui in dictionibus suis, quasi sermonibus divinitus inflatis, jactabantur, dicitur וינאמרו נאם eos musitasse נאם *) vocis nimirum sono veris prophetis sollemni alios circumvenire cupientes. Quae quum ita sint, quam apte hoc vocabulo usus fuerit Davides, praesertim quum commate insequenti se percussu quodam et afflatu divino fari profiteatur, statim apparet. Praeter Alexandrinos, qui habent *πιστὸς Δαυὶδ*, omnes interpretes veteres textui convenienter vertunt. — Videntur autem illi sive נאם legisse, sive vocem nostram ab hac radice derivare voluisse. Quum vero haec lectionum varietas non modo sensum minus commodum, sed ne sanum quidem praebeat, ceteris veterum versionibus dissentientibus, non valde cura illius habenda est. Arabs vero imperative vertit — *قُلْ يَا دَاوُدُ* loquere o David; quod et in vaticinio Bileami Num. XIV. 2. eum cum Syro fecisse, monuit cel. PFEIFFERVS.

הגבר

- *) Nam proprie Arabibus *نَامَ* est *musitare, gemere, anhelare*. *نَائِمٌ* autem est *vox lenis, obscura et submissa*. Respondet quoque huic vox *نَعَمَ*. Quae quidem quomodo de iis, qui afflatu divino gaudebant, dici potuerit, facile est ad intelligendum.

הגבר vox Syris et Chaldaeis fatis nota. His enim גבר illis ^{גבר} simpliciter denotat *virum*. *) Apud Arabes vero hocce vocabulum non in usu est, etsi habeant جبار, quod tamen magis respondet hebraico גבור, virum quendam *magnum, fortem et potentem* designans; unde in Abulpharagii Historia Dynastiarum etiam ad Gigantes designandos adhiberi memini. Apud Hebraeos autem non profus eadem, qua apud Chaldaeos et Syros, ratione videtur usurpari, sed honorificentius quoddam vocabulum esse, quod cum emphasi quadam coniunctum maximeque poetis sollemne sit. Sic reperies saepius Num. XXIV. Quoniam vero ipsa radix גבר *vincere* est, et הבורה *victoria*, quomodo non raro *virum bello fortem et heroem* designare possit, e. g. Jer. XXI. 16. Job. XL. 7. facile colligitur.

הקם על — In his verbis explicandis veterum interpretationes tam diversae sunt, quam recentiorum. Alexandri-
ni enim habent: *ὁν ἀνέστησε κύριος ἐπὶ γένεσιν τῶν Ἰα-*
ωβ et יהרה או legisse videntur, aut subintellexisse.

Syrus *ܩܝܡܘܢܐ ܥܠ ܗܘܢܐ* Arabs *الذي احتمل أمله* *qui tulit onus Messiae sui*. Voluit autem manifeste
sto pronuntiarī. Chaldaeus *גברא דמרבא למלכו* *vir, respit.*

A 4

*) SCHVLTENS in Comment. in Prov. ex arab. ita explicat vocem; גבר est ^{גבר} *propr. consolidavit metonym. potens fuit, viguit robore.*

vir, qui elevatus est in regnum, Vulgata: cui constitutum est de Messia. Cunctos autem hos על voluisse cum משיח conjugere primo statim intuitu apparet. Neque sane absque ratione hoc consilium iniisse putandi sunt. Quoniam enim voci משיח non praefixum est ה demonstrativum, quod expectandum erat, si voci הגבר respondere debebat, omnino videtur ad על pertinere. Atque quum similis phrasıs occurrat 2 Chron. XXI. 4. — קום על ממלכת, hanc quoque non profus ab Hebraeorum loquendi more abhorruisse, censendum est. Sed si horum rationem sequi velimus, admodum difficile נעים ומרות cum ceteris sententiis ullo modo poterit jungi. Itaque magis probanda videtur ratio, quam recentiores plerique inierunt, ut scilicet על a משיח sejungatur. Verum neque haec ratio omni difficultate caret. Quod etiam variae doctissimorum virorum interpretationes testantur. Nam cel. PFEIFFERVS, qui novam quandam proposuit, putat דקם a rad. נקם esse derivandum, praecipue quod punctis conveniens sit. Davidem autem, quum saepenumero ab hostium potestate Deus vindicaverit, ad divinum auxilium per totam vitam ipsi latum respicere his verbis arbitratur. Quamquam enim plerumque נקם de vindicta et de scelerum poenis usurpatur, tamen, quia, si vincantur hostes, quasi poenas luere videantur, quoque de victoria dictum occurrit. Quod quidem probant loca Jud. XV. 7. XVI. 28. 1 Sam. XIV. 24. 2 Sam. XXII. 48. Quamvis autem omnia ita se habere possint, tamen, quia tum insequentis vocis על

לַע commodata interpretatio nulla est, vereor ut haec ratio probanda sit. Nam quod monuit cel. PFEIFFERVS לַע hoc loco ex licentia poëtica pro מַעַר positum esse, et per *eminenter*, *prae ceteris*, *egregie* explicandum, quum huius rei ne simile quidem exemplum adsit, accipi nullo modo potest. Accedit quoque, quod veterum interpretum ne quidem ullus huic explicationi faveat. Aliam igitur rationem alii secuti sunt, ut הַקָּם pro הוֹקָם a קוֹם esse putarent. Neque sane puncta huic voci in vulgaribus editionibus subjecta tanti momenti sunt, ut nos ab hac interpretatione amplectenda deterreant. Nam in editione Bibliorum JO. HEINR. MICHAELIS jam notatum reperitur, quosdam codices ק habuisse non dageschatum, atque tum דָּקָם idem valet, quod הוֹקָם. Quid? quod apud KENNICOTTVM inuenio, quindecim codd. Msscriptos vere הוֹקָם legisse. Cui lectioni quum faveant veterum versiones omnes, satis magna auctoritate eadem videtur recipi posse. לַע tum adverbialiter explicatur per *alte*, *edite*. Occurrit autem haec vox, subiecto vocali Kamets, Hof. VII. 16. *) XI. 7. ubi similiter explicandum est. Videtur autem hanc significationem ex vocibus מַעַל et מַעֲלָה, in quibus eadem superi alitque notio continetur, sibi vindicare. Edite constitutum autem Davidem se nominare posse, quum ex humili

A 5

con-

*) Etiam hoc loco veterum interpretes nonnulli לַע pronunciarum voluerunt, quemadmodum loco nostro Arabs et Syrus. De quo qui plura cupit, adeat BAHRDTII Apparatum criticum p. 55.

conditione ad fummos honores et ad regiam adeo dignitatem fuerit elevatus, dubitari certe non potest. — Jam quum haec omnia nisi de Davide intelligi non possint, יעקב משיח אלהי יעקב similiter non Messiam denotare h. l. sed Davidem, satis apparere arbitror, praecipue quum, quod sequitur, נעים ומרות ad eundem iterum referre necessesse sit. Reges enim ita appellari posse, satis notum est. Neque, quae apposita sunt, verba יעקב אלהי יעקב impedire, quominus Davidem hoc loco intelligamus, ex eo apparet, quod *rex* in codice sacro saepius משיח יהוה appelletur. *)

נעם (נעים ומרות) Vox נעים est ab Arabum ناعم *mollis, tener jucundus fuit.* **) Respondet fere semper *suavi* et *amoeno* apud Latinos. Quemadmodum enim Latinis carminum sollemne epitheton est, *suave* et *amoenum*, ita quoque ad carminum suavitatem designandam adhibetur Pf. CLXXXI. 2. — Non autem videtur, ut plerumque putant, pro בומרות positum esse, sed נעים esse in statu constructo. Quod et eum, qui puncta subiecit, voluisse, ex eo videre licet, quod non נעים scripserit, sed נעים. Neque hoc ab Hebraeorum loquendi more. Eodem enim modo, quo dicunt תמימי לב *puri cordis* et יראי יהוה *fimentes Dei*,
די

*) Plura de hac voce, ut et de ungenidis regibus disputata inveniuntur in ill. PFEIFFERI commentatione in hunc locum.

**) Hac de voce conferri potest SCHVLTENSIVS in Prov. II. 10.

dictum quoque est זמרה נעים *suavis carminum* i. e. carminibus; *suavis* poëta. Videntur autem nonnulli in derivanda voce זמרה a se discrepare et multum dubitare melioremque, consueta a canendo, derivationem, qua tamen nil certius mihi videri profiteor, desiderare. *) Syrus enim, ut aliis in locis, ita et nostro, eodem prorsus vocabulo vocem reddit *القندلس* *القندلس*. Quam quidem vocem a radice *قند*, quod est *canere*, *psallere*, oriri, dubitari nullo modo potest. Huic autem voci respondet arabicum *قنسر* *canere* voce vel instrumento, a quo etiam *قنسر* *psaltes*, *tibicen*

*) LOWTH Poëf. sacra Hebr. p. 66. edit. Goett. 1770. ibique notae. Propofuit vero aliam derivationem, hanc prorsus rejiciens, JO. CHRISTOPH. SCHVLZ in comment. in Psalmum XLVIII. quae Goettingae prodit 1769. Putat autem a palma dici nostram vocem et esse *carmen palmarum foliis inscriptum*. Necessè enim esse censet, ut ab eodem vocabulo, quo זמרה *canticum*, derivetur quoque זמורה *palmes*. Illud זמורה vero, nescio quo errore vel memoriae lapsu, idem cum זמר, resque diversissimas *palmitem* et *palmam* eandem esse rem arbitratur. Sed neque intelligi potest, quare זמרה et זמורה ab eadem omnino voce derivari debeant. Nam זמרה *canticum* a *قنسر* *canere*, זמורה *palmes* vero a *قنسر* *putavit vitem* satis apte derivatur. Et enim ב cum מ minime pro arbitrio commutantur, sed multis et indubitatis exemplis harum literarum commutatio potest probari.

bicen et ^{סג} ^{מזמור} *canticum*, originem ducit. Accedit, quod in reliquis linguis fere omnibus poëmatibus quoddam genus a canendo nomen habeat. Davidem autem inter ea, quae de se praedicet, suavem Israelitarum poëtam se appellare, mirandam non est, quum apud veteres nationes omnes poëtae singulari quodam honore affecti fuerint.

רוח יהוה דבר בי
ומלתו על לשוני

Haec quomodo in mentem divini vatis venerint, ex eo intelligitur, quod modo poëtam se praedicaverat. Pro eo, *loquor afflatu divino abreptus*, dicit, *Spiritus Jehovae per me loquitur*. בי autem hoc loco non *de me* sed *per me* reddi debere, omnis nexus et ipse membrorum parallelismus docet. Nam eadem res grata Orientalibus repetitione iterum effertur, ומלתו על לשוני *sermo illius est super lingua mea*, i. e. sermonem ipsius ego eloquor. Id enim sibi vult illud על לשוני ut, Pl. CXXXIX. ubi cogitationibus opponitur. בי autem *per me* esse, sive respondere frequenti alias בירי, exemplo Hof. I. 2. firmari potest. Ita et omnes fere veteres illud intelligi voluerunt, saltem Arabs, et vulgata, quae habet *per me*, et οί ό qui ἐν ἐμοί reddiderunt, quod est *per me*, quemadmodum Hebr. I. 1. ἐν προφήταις *per Prophetas*.

אמר אלהי ישראל

לוי דבר צור ישראל

מושל באדם צדיק

מושל וראת אלהים

Pri-

Prima hujus commatis hemistichia, ut satis luculenter apparet, sibi respondent, et eandem fere rem expriment, quae priori commate continebatur, scilicet Deum per illum loqui. Quodsi in verbis ceterum facillimis monendum quid esset, illud forte foret, quod צור in V. T. fere semper synonymum sit summi Dei et Jehovahae. Quod quidem vel ex hoc nostro loco, collato membrorum parallelismo, videre licet. Eodem modo occurrit Deut. XXXII. 15. 18. Reperitur autem quoque, ubi sine ullo membrorum parallelismo *Deum* significare necessario debet, e. g. Deut. XXXII. 4. 2 Sam. XXII. 32. — Ortum procul dubio exinde est nomen, quod in poësi Hebraeorum Deus saepe cum rupe, cui confidere liceat, comparatur, v. c. 2 Reg. XXII. 2. Animadvertisse vero jam videntur hanc vocis significationem Alexandrini et Hieronymus, qui locis laudatis צור per Θεόν et *Deum* reddunt, procul dubio, quod neque graece neque latine Dei notio satis commode *rupis* notione exprimitur. Saepe autem, ut nostro loco et 2 Sam. XXII. 3. οἱ ὁ reddunt per φύλαξ atque tum videntur a צר perperam derivasse.

מוש. Quum haec vox, quomocumque explicetur, multis laboret difficultatibus et per totum carmen multum rei facessat, statim, omnibus aliorum interpretationibus missis, quid ad hanc rem expediendam mihi veterum versiones conferenti in mentem venerit, exponam. Quamquam enim veteres omnes de rege quodam videntur cogitasse, tamen Alexandrini vocem מוש per παραβο-

λὴν

ληγ verterunt. Quum autem מִשָּׁרִי perpetua consuetudine
 ita reddant, apparet omnino, eos non legisse מוֹשֵׁל, sed
 omisso fulero טֶזֶ Cholem מוֹשֵׁל illudque מִשָּׁרִי pronun-
 ciare voluisse. Jam quum constet, insertionem matris le-
 ctionis ejusque omissionem arbitrariam fere esse neque
 usum illius tam frequenter olim, quam hodie plerumque
 est, fuisse, quod vetusta, quae exstant, Hebraeorum et
 Poenorum monumenta probant, ut et vetustissimorum co-
 dicum inspectio, mirari sane potest nemo, eos sine וֹ le-
 gisse מוֹשֵׁל. Propter easdem has rationes haec lectionis
 varietas haberi fere nequit. Neque mirandum igitur est
 tantam copiam codd. mscrptorum apud KENNIKOTVM
 hoc וֹ non habere, praesertim quum ii, qui codicibus con-
 ferendis operam dant, nullam lectionum varietatem,
 matrum lectionis Vau et Jod insertione et omissione,
 frequentiore esse profiteantur. Ex qua re intelligitur,
 quomodo, si quoque in codice primo fuerit מִשָּׁרִי, in alios
 codices ea lectio, quam hodie habemus, מוֹשֵׁל, potuerit
 venire. Quid? quod in hac ipsa voce saepius in sacro co-
 dice a punctatore erratum fuerit. Nam Job. XVII. 6. ubi
 ita est, רְחִיבֵנוּ לְמִשָּׁרִי עִמָּיִם legendum esse לְמִשָּׁרִי, omnis
 contextus docet. Quodsi igitur haec lectio, quae apud Ale-
 xandrinis exstat, recipiatur, optimus per totum carmen
 sensus videtur constitui posse. Quamvis enim ex ea signifi-
 catione, quam tribuerunt huic voci οἱ ὁ nihil exsculpi posse
 fatendum sit, tamen ex ceteris vocis מִשָּׁרִי significatibus,
 is potissimum eligi poterit, qui contextui maxime est con-
 fen-

fontaneus. Nam quum LOWTHI poëf. sacr. editor illustris in nota 8. ad prael. IV. quatuor genera משלים constituat, carmina nimirum epinicia, prophetica, lugubria et invectiva, ad genus posterius loco nostro videtur esse referendum. Qui quidem hujus vocis significatus optime elucet et illustrari potest ex Pf. XLIV. 14. 15. ubi ita est:

תשימינו חרפה לשכנינו
 לעג וקלס לסיבבותינו
 תשימינו משל בגוים
 מנוד ראש בלאמים

Quibus in verbis mira hemistichiorum convenientia et membrorum parallelismus luculenter docet, מַשָּׁל idem fere esse debere, quod חרפה, quod nisi carmen invectivum, contentus causa concinnatum, sive ludibrium, nihil esse omnino potest. Idem vero quoque מַשָּׁל fonat Habac. II. 6. Jef. XIV. 4. *) — Sententia autem his verbis expressa esset haec: *Pro ludibrio in hominum ora abiit probus, pro ludibrio habetur pietas, eodem fere modo, quo Job. XII. 4. dicitur שחוק צרוק derideri probum.*

וכאור

(* Qui de notionum, similitudinis et regnandi, quae voci משל inest, conjunctione quaedam disputata cupit, adeat LOWTHI Poëf. sacr. Hebr. pag. 63. ed. Goett. 1770; ubi in notis quoque, quid sentiat SCHULTENSIVS et ill. MICHAELIS explicatum inveniet. Cf. praeterea FVNK in Symbolis ad interpretationem S. Codicis p. 57.

וכאור בקר יורה
שמש בקר לא עבות
מגה ממטר דשא מארץ

Quamvis pro ludibrio habeatur justus, inquit Poëta, tamen fore, ut diu non spernatur et contemptui sit, sed ut mox ad feliciorum perventurus sit conditionem. Quam quidem sententiam grata imagine exprimit, scilicet eum Aurorae et solis instar esse proditurum. Etenim usitatissimus est Orientalium mos, ut prosperas res et adversas lucis et tenebrarum imagine adumbrent. Quod quidem recte notavit et egregie explicavit LOWTHVS in Poëf. sacra Hebr. Prael. VI. *) Hanc igitur imaginem adhibet Davides ad meliorem spretae virtutis conditionem depingendam.

Enim-

*) Loquitur ille sic p. 103. sq. Imago lucis et tenebrarum ad exprimendas res prosperas et adversas translata communi omnium linguarum usu frequentatur, quemadmodum omnium hominum communis est rerum ipsarum sensus et perceptio. Verum his metaphoris Hebraei frequentius quam caeteri omnes et constantius utuntur; usque adeo quidem, ut raro se iis abstineant ubicunque loci argumentum postulat, aut etiam patitur. Haberi itaque possunt in eo locutionum genere, quarum in stilo parabolico maxime nota et rata est significatio, cum imagines exhibeant notissimas et maxime familiares fiatque translatio ex agnita et concessa rerum inter se similitudine, quae et natura percipitur et sermonis usu constanti comprobatur. In imaginibus tam notis tamque frequentatis apud Hebraeos, facile conceditur audaciae venia.

Enimvero non una imagine orationem absolvit, sed aliis suavioribus ac fortioribus eandem illustrando. Postquam enim dixerat, justum velut lucem matutinam proditurum esse, auget imaginis suavitatem adjungendo, *velut solem matutinum, nubibus expertem* s. coelo sereno, aliamque addit felicitatis imaginem, dum dicit, *velut laeta herba e terra post solis calorem et pluviam progerminat*, ita probum e contemptu ad honorem proditurum esse. Hac ratione autem dum verba nostra explicantur, quod voci אור praefixum est כ comparativum, per totum comma, ubi nova quaedam imago orditur, subintelligatur necesse est. Nam tota carminis ratio illud et ipse sensus videtur postulare. Neque haec ratio ab Hebraeorum loquendi more ita abhorret, ut eam his in verbis locum habere, dubitare possimus. Magna autem huic rei accedit auctoritas, quod omnes veteres, ne ullo quidem excepto, hoc modo interfectionem hujus commatis instituerent et omnes, saltem ante vocem מנה, Caph illud comparativum ex בארר repetere voluerint. —

Quod autem ad verba ipsa hujus commatis attinet, satis videntur nota esse, neque explicatione indigere. Nam vocem difficiliorem מנה satis explicavit SCHVL-
TENSIVS. *) Quamvis vero in codice RR. non fuerit

*) Explicat eam ex Arabismo ad Prov. VI, 18. cujus verba, quantum huc pertinent, sunt: Vox מנה speciatim sese
B ad

rit haec vox מִכְנָה, sed ab alia manu modo inserta, tamen, quum ceteri codd. omnes omnesque veterum interpretes eam habeant, ex librariorum oscitantia tantum videtur omissa esse. Illud vero morari fortasse nos quodammodo posset, quod זָרַח de sole oriente admodum apte usurpatum, si ad רָשָׁא transferatur, non itidem concinne de progerminante herba dici possit. De eo enim proprium vocabulum צָמַח sive etiam יָעַל ut Es. LIII. 2. in usu est. Est autem apud omnes omnium nationum poëtas usitatissimum, ut exposito vocabulo notionem quandam communem eliciant et ad alias res transferant, ad quas exprimendas minus proprie adhibetur. Sic nostro loco haec notio ex זָרַח elicitur est *prodire*, quae per totum comma locum habet. Atque si unicuique rei maxime proprium et accommodatum vocabulum tribuisset poëta, nescio an nimis fuisset sedulus et sollicitus, aut nimis longus, si, ne quaeque res exprimenda suo careat vocabulo, eadem saepius repetisset.

כִּי לֹא כֵן בֵּיתִי עִם אֵל
כִּי בְרִית עֲרֹם שֵׁם לִי

עֲרוּכָה

ad splendorem solis orientis refert. Consonat usus Arabum, quibus نَجْم (נהגה) est طلع *eminuit, emicuit sol* oriens. Notandum tamen est, hanc vocem de splendore etiam qualicumque usurpari e. g. I Sam. XXII. 29. et Syris quoque גֵּם לוֹסֵף est *lucifer, Aurora*.

ערוכה בכל ושמרה
 כי כל ישעי וכל חפץ
 כי לא יצמיח

Postquam dixerat Davides, probum, quamvis pro ludibrio habeatur, tandem tamen fieri feliciorum, id familiae suae eventurum esse Dei gratia fretus sperat. Nam כילא nisi interrogative accipi hoc loco non videtur posse; *Nonne ita quaeſo fit domus mea?* Quodsi enim positive accipitur, sensus omni contextui contrarius efficitur. Neque lectionum varietas expectanda est, quum omnes veterum versiones omnesque, qui adhuc collati sunt, codices, uno tantum excepto, apud KENNICOTVM qui pro לא כן habet על כן, hoc לא legerint. Neque sane haec interrogandi ratio ab Hebraeorum more loquendi abhorret. לא enim saepius pro הלא poni, probant loca 2 Reg. V. 26. Gen. XI. 6. Thren. III. 38. Jon. IV. 11. Post כי auem ה interrogativum in לא ordinarie omittitur, ut Jud. XXI. 22, Job. V. 6. fortasse, quod כי natura sua jam vim interrogandi habet. Itaque לא כן positum est pro הלא, sive potius illi respondet.

עם אל Quamvis multum dubitetur plerumque, quid sibi velint haec verba, tamen occurrunt loca nonnulla, ex quibus huic nostro lux quaedam videtur affundi posse. Nimirum Job. X. 1, reperitur totidem fere verbis: כי לא כן אנוכי עמרי; ubi aliud fere esse non potest, quam, *Nam ita me non esse apud me est,*

f. conscius mihi sum. Idem autem valere videtur, quod ידעתי כי זאת עמך לפני. Eodem capite legitur scio haec esse apud te, haec te velle, hoc esse consilium tuum. Similiter quoque hoc loco dictum esset. Nonne ita quaeso sit domus mea secundum Dei consilium, f. consilio divino, f. לפני אל *coram Deo*.

כי ברית עולם שם לי. *Nam aeternum foedus pepigit mecum* i. e. sempiterno foedere cum ipso junctus sum ideoque de auxilio ejus mihi persuadere plane possum. Nam ברית שום et ברית כרת synonyma esse, fatis notum est. Hoc ברית autem est ושמרה בכל ערוכה. Quibus ex verbis quid sibi velit ערוך non luculenter apparet. Quamvis enim de voce ערך fatis constet, tamen quomodo de foedere fatis apte dici possit, vix videre licet. Illud, puto, ex omni contextu omnique verborum collocatione apparet, ערוכה synonymum esse debere voci שמרה. Enimvero nusquam alias occurrit phrasis ברית ערך. Itaque si similes loquendi rationes consulendae sunt, fortasse ex eo huic voci quodammodo aliquid lucis affunderemus, quod nonnunquam Deus dicitur הקים רבריו stare facere, f. implere promissa sua. Nam ערך quoque est *consistere, stare*. Veterum autem nonnulli jam animadvertisse videntur, ערוכה synonymum esse debere שמרה טו. Vulgata enim et Chaldaeus textui admodum convenienter illud per *firmum* reddiderunt.

כִּי כֹל יִשַׁע וְכֹל חֶפֶץ   Omnis enim mea falus
 omnisque spes. חֶפֶץ derivat SCHULTENSIVS ad
 Prov. XX. 1. ab arab. حَفْظُ *clinare, inclinare.* Unde
 est *propensio, voluntas, desiderium.* Jam quum foe-
 dus tam firmum mecum inierit Deus, inquit Davides,
 quum tantam in eo ponam fiduciam כִּי לֹא יִצְמִיחַ
 nonne igitur floreret, falus ac spes mea. כִּי לֹא
 autem, interrogative explicandum est. — צִמַּח vero
 etiam in Hiphil pro *germinare, florere* accipi, probatur
 Jef. XLV. 8. Quamvis autem magna apud veteres le-
 ctionum sit varietas, quippe quum Syrus, Chaldaeus
 et Arabs יִצְמִיחַ plane non exprimant et כִּי לֹא ita ex-
 plicent, ac si legissent כֹּלֵה, Alexandrinis vero aliam in-
 flituere interfectionem placuerit, tamen nos, quum
 nihil fere hac varietate efficiatur et codex noster prae-
 stantissimam et toti huius carminis nexui maxime con-
 gruam lectionem praebeat, eandem retinere minime du-
 bitamus.

וּבְלִיעַל כְּקוֹץ מִנֶּה כֹּלֵהם
 כִּי לֹא בִיר יִקְחֶה

Postquam in antecedentibus dixerat poëta, probum,
 quamquam diu spretum, tandem tamen felicem evade-
 re et inde de familiae suae felicitate bene speraverat,
 jam egregia imagine impiorum conditionem depingit
 eosque ulla felicitate negat gavifuros esse. Comparat
 enim eos cum carduo, qui, quoniam manibus tractari

nequit, igne exstirpatur. רבליעל בקרץ מנר בלהם.
 Ad impios autem quod attinet, universi illi sunt ut carduus: *) Majores vero et multo frequentiores apud Orientales, quam nostris regionibus, carduos esse, satis notum est. Huic carduo jungitur epitheton מנר. Quod quidem quid sit, et recentiores dubitant et vetustiores. Venit mihi quidem hanc vocem explicare cogitanti in mentem interpretatio, quam, etsi vix veram esse existimem, paucis tamen propter veri, quam habere videtur, speciem proponam. מנר enim et arab. نادر est *se movere, vagari, volitare, fugere, dispergere se*. Quibus ex significatibus nullus certe ad carduum pertinere potest, nisi postremus. Esset autem carduus dispersus f. *se dispergens, late se disseminans*. Et certe ea est cardui natura, ut late serpat ac se disseminet. **) Enimvero quamvis per se hoc epitheton locum habere possit, tamen in hac verborum collocatione nimis subtiliter esset fortasse dictum. Videtur autem, quae antiquissima est interpretatio, eadem esse verissima, Alexandrinorum scilicet, qui vocem מנר vertunt per ἐξωσμένον. Nam מנר de exstirpatione etiam et exterminatione usurpatur, Job. XVIII. 10. XX. 8. Eadem autem nostro loco adhibe-

*) De voce קרץ vid. Celsii Hierobot. P. II. p. 223.

**) Quod quidem VIRGILIVM interpretando (Georg. I. 150.) notant ill. HEYNE, cujus in me meritum memoria ex animo meo nunquam descendet, ut et MARTINVS.

hiberi videtur imago, quae invenitur apud Jof. XXXIII. ubi spinae evulsaе et ejectae comburuntur. Eodem modo intelligi quoque voluerunt hanc vocem Chaldaeus interpres et Vulgata. Syrus autem habet ܟܘܪܐܢܐ

ܟܘܪܐܢܐ et *scelesti sunt, ut spina dura.* Similiter

Arabs $\text{فَهُمْ مِثْلَ الشُّوكِ الشَّدِيدِ يَدٌ}$. Quae quidem

ratio, si satis explicari posset, optima, quantum equidem video, esset judicanda. Habermus enim hoc loco sollemne spinarum epitheton, *horrens, carduus horrens.* Apud KENNICOTVM lectionum varietas invenitur, cujus tamen, quum unius tantum sit codicis neque sensum meliorem reddat, vix videtur ratio esse habenda. Legit enim cod. 224. מכרם *ejectio eorum*, qui fortasse codex Regiomont. est a LILIENTHALIO descriptus, in quo tamen ם finale a punctatore transfixum esse narrat.

Vocem לקח eo sensu hoc loco acciperem, quo significat *auferre*, quemadmodum occurrit Job. I. 21. יהוה נתן יהוה לקח. Nam *manu* cardui isti auferri nequeunt, sed aliis instrumentis.

ראיש יוגע בהם

ימלא ברזל ועץ חנית

רבאש שרוף ישרפו בשבת

Quamquam duo codd. apud KENNIKOTVM post אים legunt אשר, tamen, five librarium negligentia, five explicandi causa, recentiori modo aetate videtur insertum esse. Veteres enim interpretes omnes non exprimunt illud אשר. Sic e. g. οἱ ὁ habent; καὶ ἀντὶς κοπιᾶσαι ἐν αὐτοῖς, perperam fortasse יגע a rad. יגע derivantes. Neque fane necesse est אשר. Nam ut innumeris in locis, ita hoc quoque, omissum esse putarem, ideoque subintelligendum. יגע vero, quoniam antecedentia verba in Futuro enunciata fuerunt, a rad. יגע certe derivandum videtur. *Quisquis appropinquaverit illis.*

ימלא ברזל ואץ חניה *impletur ferro et lignea hasta.* Duplicem fane haec verba patiuntur interpretationem. Possunt enim ita accipi, ut instrumenta rustica intelligantur, quemadmodum vulgatus interpres, has voces a re militari ad rem agrariam translatas esse, videtur voluisse. Atque satis apte ita dici posse, dubitari nequit, quum Virgilius instrumenta agrestia *arma* vocet. *) Hac ratione igitur si intelligitur oratio, haec esset sententia: Manu quidem auferri spinæ nequeunt; Quisquis appropinquat illis, armatur ferreis ligneisque instrumentis. Sed et ita explicari verba possunt, ut
acu-

*) Georg. I. 160. *Dicendum et, quae sint duris agrestibus arma.*

aculei spinarum comparentur cum ferro et ligneis hastis, et, quisquis appropinquaverit, illis impleatur, ideoque exterminentur igne. Manet tamen semper sententia, non lenta manu improbos tractandos esse, sed aspere duriterque.

ובאש שרוף ישראל. *Itaque igne comburuntur.*

Non argutandum videtur in eo esse, quod באש additum sit שרף *). Nam in aliis id quoque linguis reperitur. Sic apud Graecas *πυρὶ καίεσθαι* valde sollemne, praecipue apud Poëtas e. g. Pind. Pyth. Γ. 181. — Hi cardui comburuntur בשבת. Quae vox quamvis ab auctore carminis non profecta videri et suspicio alicui venire possit, eam ex insequenti linea, ubi etiam legitur בשבת, in hanc transiisse, tamen, quoniam non magna hoc loco lectionum est varietas, genuina omni-

*) Ill. PFEIFFERVS ad hanc loquendi formam explicandam confert Arabum *سرب* *pastum abiit, quo voluit, egressus est, exspatiatus est, quo voluit*, quod scilicet ignis permeet omnia ac pervolet. Enimvero primo intuitu haec derivatio vero admodum absimilis videtur, quod ש et ה Hebraeorum cum س et ب Arabum non facile permutentur. Fortasse autem *שרב* *ardere* conferri cum eo possit, atque cum eo שרף, si affirmare velis ש et ב cum ש et ה, quod literae sint ejusdem organi, inter se hoc loco esse permutatas.

omnino putanda est. Quodsi vero genuina non esset, certe antiquissimis temporibus vitium in codices irrepserit, necesse est. Omnes enim veterum versiones hanc lectionem exprimunt, exceptis tantum Alexandrinis, qui habent *αίσχύνη αὐτῶν* quique *בשהם* videntur legisse. Itaque alii hanc vocem ita explicant, ut a rad. *שב* sit, *in cessatione*, s. donec esse desinunt, s. ut bene vertit Vulgata: *usque ad nihilum*. Alii vero ex substantivo *שבת* esse putant; quemadmodum occurrit Amos VI. 3. Ps. XXXIII. 14; ut sit, in loco, sc. quo sunt. Quae posterior explicatio propterea probabilis videtur, quod, in agris Orientalium comburi frequenter solere carduos, satis superque sit notum.

Haec igitur ratio, qua carmen hocce explicari possit, si probatur, apparet, nil aliud fere in eo contineri, quam sententiam in Psalmis tam saepe obviam, probos, quamvis adversa uti forte videantur, tamen fieri felices, impios vero felici conditione nunquam esse gavisuros. Respicit autem simul ad familiae suae sortem. Propter frequentes autem interrogationes non improbable fit, proveciori aetate a Davide hoc carmen compositum fuisse. Omnis vero sententiarum nexus ex versione subjecta melius, spero, apparebit. —

Es

*Es spricht David, der Sohn Isai,
 Es spricht der erhabne Held,
 Gesalbt vom Gott Jacobs
 Und durch Gesang bey Israel beliebt.
 Begeistrung Jehovens spricht aus mir,
 Sein Orakel schwebt auf meinen Lippen.
 Es verkündigt der Gott Israels.
 Mir offenbart es Israels Gott :*

*Sey der Fromme der Welt ein Hohn,
 Sey Frömmigkeit ein Gespött,
 Doch wird er wie Morgenroth hervor gehen,
 Wie die Morgensonne ohne Gewölk,
 Wie nach Sonnenschein und Regen Gras aus
 der Erde.*

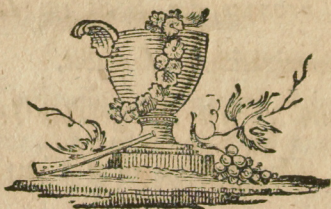
*Sollte nicht so mein Haus seyn vor Gott?
 Er schloß ja mit mir einen daurenden Bund,
 Treu in allem und unverlezt;
 Wie? meine Hoffnung und mein Glück
 Sollte es dann nicht blühen?*

Aber

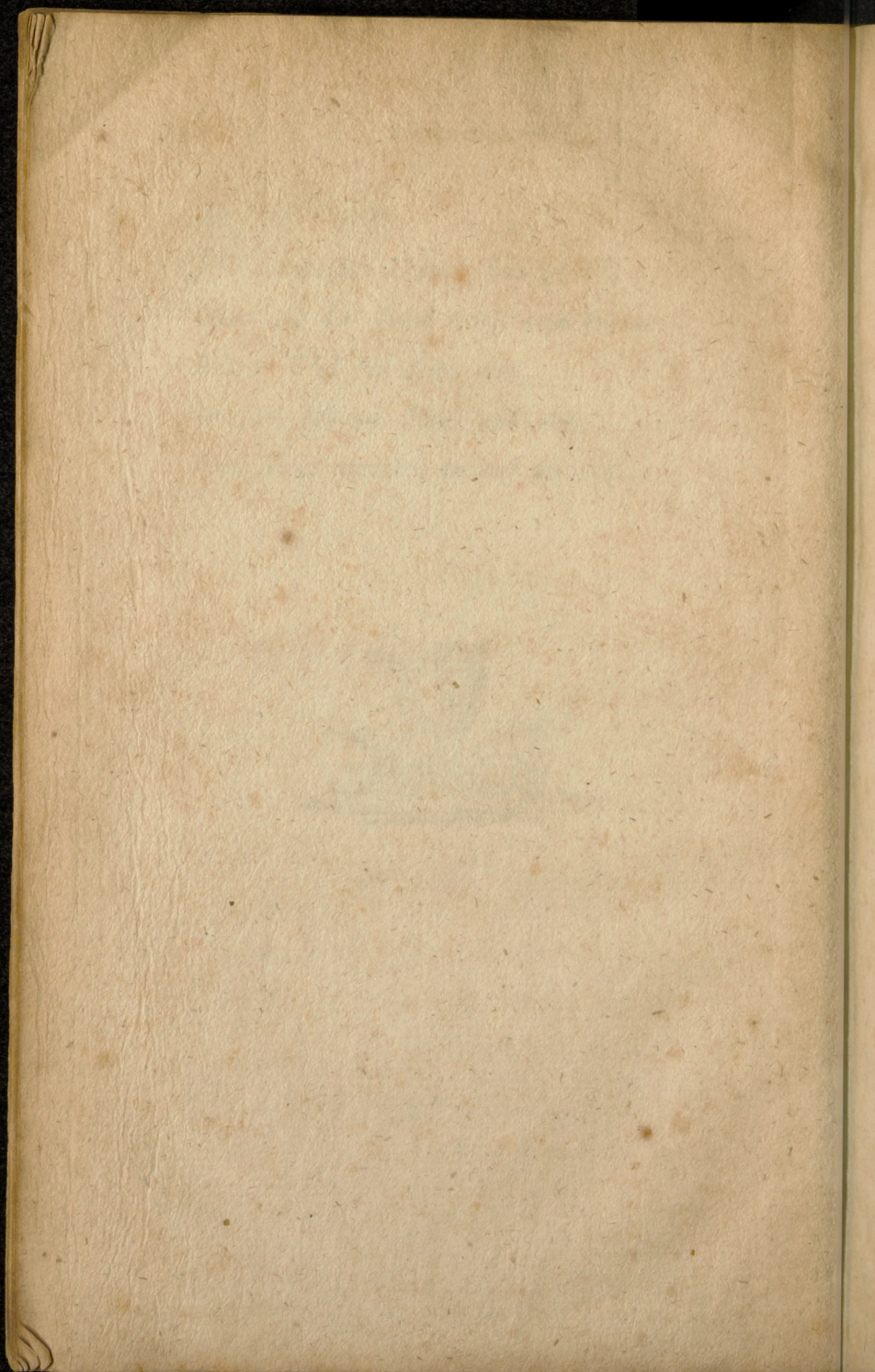
*Aber die Frevler,
Wie ausgerißne Dornen sind sie all;
Nicht mit der Hand greift man sie an.
Nein: Wer sich ihnen naht,
Waffnet sich mit Eisen und Axt,
Und Feuer verzehrt sie auf der Stelle.*

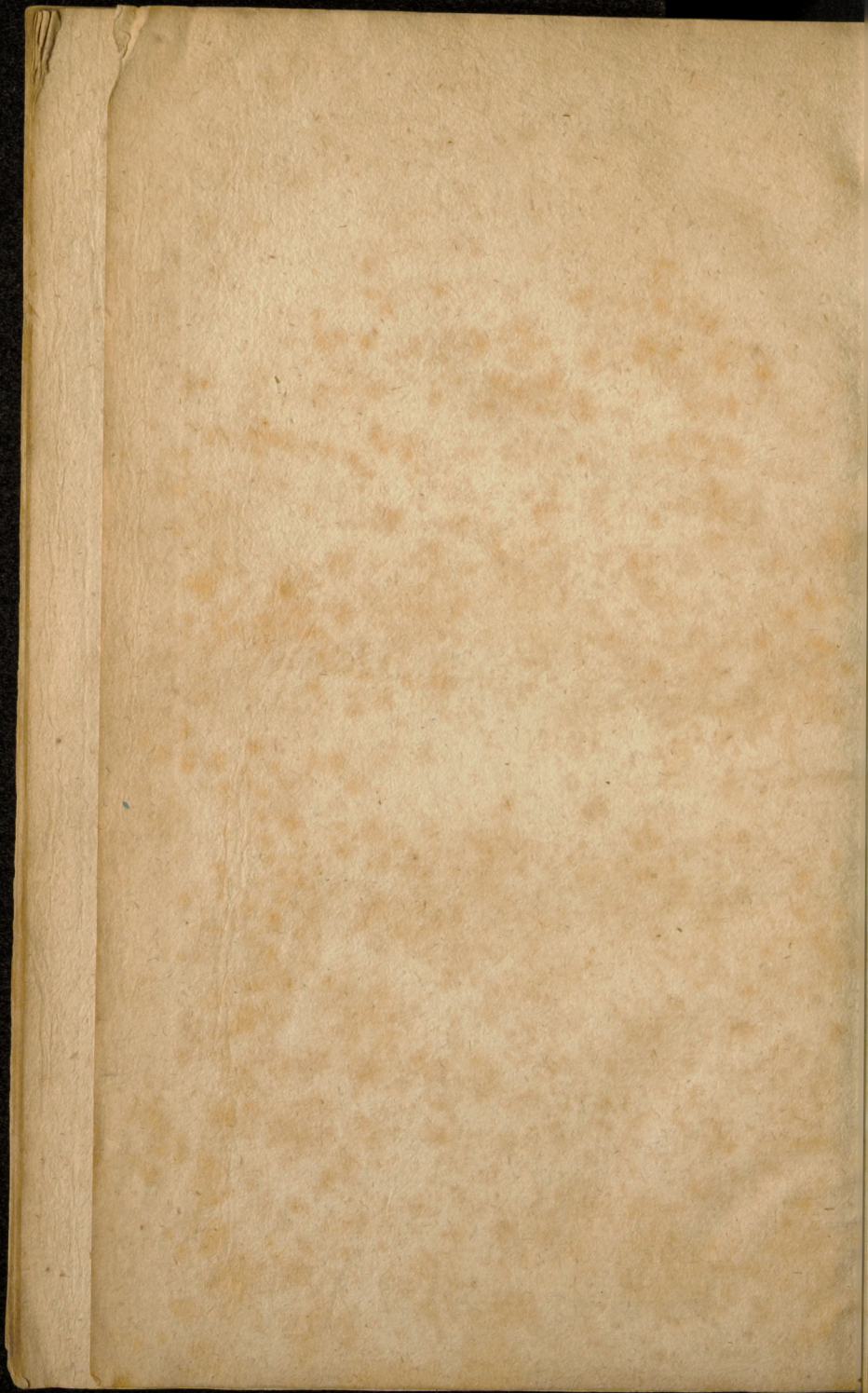

33

